

(כה ח) וַיְגֹעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַ וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּיוֹ:

והזכיר לשון עמיו כלשון האמור בנפש (שמות לא יד) מקרב עמיה כי שאר הנפשות שלא חטאו המה עמה ומשפחתה וכן בכאן והזכיר בו לשון גויעה ואין גויעה אלא בצדיקים והקשו בגמרא (ב"ב טו ע"ב) והא דור המבול נאמר בו גויעה דכתיב (בראשית ז כא) ויגוע כל בשר הרומש על הארץ וכתיב כל אשר בארץ יגוע ומתרץ גויעה ואסיפה קאמרינן.

ויאסף אל עמיו מפני שהמיתה היא פירוד ההרכבה ובהפרדה כבוד הנפש נאסף אל עמיו ע"כ אמר ויאסף והוא חוזר אל הכבוד כי הנפש נקראת כבוד לפי שהיא חצובה מכסא הכבוד ושרשה שהיא עתידה לשוב שם הוא כסא הכבוד וזהו (תהלים ל יג) למען יזמרח כבוד ולא ידום וזהו (ישעיה נח ח) כבוד ה' יאספך כי כבוד השם נאסף שם רבינו בחיי

פרשת תולדות

(כה כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לֵה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ פִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' וַתֵּהָרַר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ:

לה' כי עקרה היא ומה שהקדים התפלה יתכן לומר שהקדים העיקר ולמדנו שאין הכונה רבקה עקרה ואח"כ ויעתר יצחק והיה ראוי להקדים ולומר ותהי רבקה עקרה ואח"כ ויעתר יצחק רבינו בחיי

מאיר האמת

כבוד דילה יקרא דיליה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה תרגום: מכאן ואילך סתרי תורה וטעמי תורה קום המנורה הקדושה פתח דברים לפני השכינה להוריד אליה נביעה משמן קדוש שנאמר בו (שמות כז) שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד שהיא השכינה שנאמר בה (משלי כ) נר ה' נשמת אדם בגללה נאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה וכך לא תכבה נשמתו של מי שיתעסק בה תמיד אל תתנו דמי לקדוש ברוך הוא עד שיתעורר אליה שהנר לא שוכך אצלו זהו שכתוב למען יזמרח כבוד ולא ידם שהיא כבודו יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה.

ע"י זהר (ח"ב נט ע"א): אבל ההיא מלה דאיהי פולחנא דמריה דא סליק (אקרי) לעילא מן שמשא ואתעביד מניה הבל קדישא ודא הוא זרעא

זה הערנו שכתוב "ויפגע במקום וילן שם", שנטל רשות בהתחלה. מכאן למדנו, שמי שמתחבר באשתו, צריך לפייס אותה ולשמח אותה בדברים. ואם לא, שלא ילון אצלה, כדי שיהיה רצון שלהם כאחד בלא אונס. ל. ע"י לעיל פרשת נח הערה לז.

ע"י תז"ח (טו ע"ד): מכאן ואילך סתרי אורייתא וטעמי אורייתא קום בוצינא קדישא אפתח מלין קמי שכינתא לנחתא נביעו לגבה ממשחא קדישא דאתמר בה (שמות כז) שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד דאיהי שכינתא דאתמר בה (משלי כז) נר ה' נשמת אדם בגינה אתמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה והכי לא תכבה נשמתה דמאן דיתעסק בה תמיד אל תתנו דומי לקודשא בריך הוא עד דיתער לגבה דשרגא לית שכיבו לגבה הדא הוא דכתיב למען יזמרח כבוד ולא ידם דאיהי

דרכי

בראשית כה כא פרשת תולדות

האמת

קעא

שתהיה העקרות סבת התפלה שא"כ הסבה עיקר והתפלה טפל לה אבל הכונה לשון הכתוב כי התפלה סבת העקרות ולומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר לפיכך הקדים התפלה שהיא העיקר והסבה הראשונה שבשבילה בא העקרות לרבקה אמנו וזהו שדרשו ז"ל (שיר השירים רבה פ"ב ס"ו לד) מפני מה נתעקרו האמהות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ומכאן יש ללמוד עוד כח התפלה שהיא גדולה מאד ואפילו לשנות הטבע ומטעם זה הזכיר לשון ויעתר ולא אמר ויתפלל או ויצעק ושאר הלשונות כי הוא מלשון עתר וכן הבינו ז"ל הוא שאמרו בפ"ק דסוכה למה נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר מה עתר זה מהפך הגורן הזה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות באורו מה העתר מהפך את התבואה ממטה למעלה

ואח"כ מפלת ממעלה למטה כך הצדיק בתפלתו מחשבתו משוטטת ועולה ממטה למעלה ואח"כ ממשיך ומוריד השפע ממעלה למטה^א וכן פירשוהו עוד מלשון רבוי תפלה מענין (יחזקאל ח יא) ועתר ענן הקטרת עולה ועוד מלשון מחתרת וכענין שדרשו במנשה (סנהדרין קג ע"א).

ודע כי ארבע האמהות שלש מהן היו עקרות שרה הוא שכתוב (בראשית יא ל) ותהי שרי עקרה רבקה דכתיב בה כי עקרה היא רחל שנאמר (שם כט לא) ורחל עקרה. **וע"ד** הפשט יש לתת טעם לעקרות האמהות שרה היתה עקרה לשתי סבות האחת כדי שיצא ישמעאל מאברהם שנאמר (שם טו ב) הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי השנית כדי לשנות שמה ולמה הוצרך שנוי שמה כדי להורות אמונה נאמנה כי כשנברא העולם בה"א^ב כך בטל כח המזל בה"א^ג ולמדנו שהאדון שסדר מערכת

מאיר האמת

ג. עי' זהר (ח"ג רטז ע"ב): ת"ח כל בריין דעלמא קודם דאתייהיבת אורייתא לישראל הוו תליין במזלא ואפילו בני חיי ומזוני אבל בתר דאתייהיבת אורייתא לישראל אפיק לון מחיובא דככביא ומזליו דא אוליפנא מאברהם בגין דהוו עתידין בנוי לקבלא ה' מאברהם דאיהי חמשה חומשי תורה דאתמר בה אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה' בראם אמר לאברהם בגין האי ה' דאתוסף בשמך השמים תחתך וכל ככביא ומזלי דנהירין בה' ולא עוד אלא דאתמר בה ה"א לכם זרע וזרעתם בה"א כי ביצחק יקרא לך זרע ובג"ד כל המשתדל באורייתא בטיל מניה חיובא דככביא ומזלי אי אוליף לה כדי לקיימא פקודהא ואם לאו כאלו לא אשתדל בה ולא בטיל מניה חיובא דככביא ומזלי כ"ש עמי הארץ דאינון אתמתלן לבעירין דאוקמוהו ארוור שוכב עם כל בהמה דלא אתבטלון מנהון חיובא דככבי' ומזלי.

תרגום: בא וראה כל בריות העולם קודם שנתנה התורה לישראל היו תלויים במזל ואפילו

דורע בר נש בההוא עלמא ומה שמייה צדקה דכתיב (הושע י יב) זרעו לכם לצדקה האי מדבר ליה לבר נש כד תפוק נשמתיה מיניה וסלקא לה באתרא דכבוד דלעילא אשתכח לאתצורא בצרורא דחיי הדא הוא דכתיב (ישעיה נח ח) והלך לפניך צדקך בגין לדברא לך לסלקא לך (מן אתר) לאתר דאקרי כבוד יהו"ה דכתיב (שם) כבוד יהו"ה יאספך.

תרגום: אבל אותו דבר שהוא עבודת רבונו זה עולה (נקרא) למעלה מן השמש ונעשה ממנו הבל קדוש וזהו הזרע שזרע האדם באותו עולם ומה שמו צדקה שכתוב זרעו לכם לצדקה. זהו מה שמנהיג את האדם כשתצא ממנו נשמתו ועולה לה למקום של כבוד שלמעלה נמצא להצרר בצרור החיים זהו שכתוב והלך לפניך צדקך כדי להנהיג אותך להעלות אותך (ממקום) למקום שנקרא כבוד ה' שכתוב כבוד ה' יאספך.

א. עי' שמות ג ט ודברי רבינו שם.

ב. עי' לקמן פרשת שמות הערה יא.

קעב דרכי בראשית כה כז האמת פרשת תולדות

הכוכבים הוא המנצחה והמבטלה ברצונו ואין זולתו ורביקה ג"כ ידוע כי יצחק בן מ' שנה היה כשלקחה וכשהוליד ליעקב ועשו היה בן ס' שנה וא"כ כ' שנה שהתה עמו שלא ילדה וזה טעם עקרותה כדי שלא יצא עשו לתרבות רעה בחיי אברהם שכבר הבטיחו

הקדוש ברוך הוא וא"ל (שם טו טז) ואתה תבא אל אבותיך בשלום ועשה ישמעאל תשובה בימיו וכיום שנפטר אברהם בו ביום יצא עשו לתרבות רעה וזה הנזיד שעשה יעקב והטעם ברחל כדי שתהא סבה לבלהה ולזלפה שיצאו מהן דן ונפתלי גד ואשר.

וַיְנַדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים:

ועוד יש להתבונן שהיה ראוי לומר יעקב איש אמת כיון שמדתו אמת ממה שאמר הנביא (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב אבל הוסיף באור במלת תם^ד שהיא רומזת על מדת אמת ורומזת עוד שהוא המכריע מלשון תיומת שהוא אמצעית בין העלין לימין ולשמאל^ה וכבר ידעת כי מספר

יעקב עם ד' אותיות עולה קו"ף וא"ר עקיבא קו"ף זה הקדוש ברוך הוא^א והבן זה.

וע"ד הקבלה יושב אהלים אהל של מעלה ואהל של מטה שכבר ידעת שצורתו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד והנה זה כאלו אמר יושב כסא^א.

מאיר האמת

בנים חיים ומזונות אבל אחר שנתנה תורה לישראל הוציא אותם מחיוב כוכבים ומזלות וזה למדנו מאברהם משום שהיו בניו עתידים לקבל ה' של אברהם שהיא חמשה חמשי תורה שנאמר בה "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" בה' בראם. אמר לאברהם בגלל הה' הזו שנוספה לשמך השמים תחתך וכל הכוכבים והמזלות שמאירים בה' ולא עוד אלא שנאמר בה "ה"א לכם זרע וזרעתם" בה"א

"כי ביצחק יקרא לך זרע". ומשום זה כל העוסק בתורה בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות אם לומד אותה כדי לקיים מצוותיה ואם לא כאלו לא עסק בה ולא בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות. כל שכן עמי הארץ שנמשלו לבהמות שבארו עליהם "ארור שוכב עם כל בהמה" שלא התבטלו מהם חיוב של כוכבים ומזלות.

ד. עי' זהר (ח"ג רמב ע"ב): ואי איהו איש תם היבין ליה נפש יתירה ממדת אמת. עי' ספר הפליאה (עמוד עג): בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו ואלולי היא שעומדת עלינו ותצילנו ע"י התעוררת עופות השמים ר"ל א'

מאהי"ה הניתן לת"ת הוא יעקב איש תם. ושב התם ע"י הא' לאמת תתן אמת ליעקב כי נפשו וחיותו היא הא'. ה. עי' ספר הקנה (עמוד קעז): הלולב רומז בת"ת והעלין שלו רומזים על הימינים ועל השמאלים וכולם נאחזים מן השדרה היא שדרה הת"ת והת"ת עולה (עד כ"ע) וכו' ור' יהושע אומר נחלקה התיומת נעשה כמו שנטלה התיומת ופסול ותיומת נקרא דיבוק העלים בראש העלים ובסדוק ודאי יוצא מכלל הדוגמא שעולים העלים עד מקום הדבוק. ועי' לקמן הערה ז.

ו. ספר עמק המלך (ש"ה פ"ה): סוד אמרם ז"ל [בתי מדרשות מהדורת רש"א ורטהיימר ח"ב ת"ט] 'קו"ף זה הקב"ה' [אותיות דרבי עקיבא] כי קו"ף גימטריא מקום שהוא מקומו של עולם שהוא כולל כל העולמות בתוך חלול הכדור שלו.

ז. עי' זהר (ח"ב קעה ע"ב): תנא אמר רבי שמעון והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה דא הוא יעקב קדישא שלימא כמה דאוקימנא דכתיב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם יושב אהלים

(כו כ) וַיְרִיבוּ רַעֲיֵי גֵרָר עִם רַעֲיֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמָּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם
הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

צדצר ענין נסתר צתוכו כי צא להודיע דצר
עמיד כי צאר מיס חיים ירמוז לצית אלהים^ח
אשר יעשו צניו של יצחק ולכן הזכיר צאר מיס

יספר הכתוב ויארין צענין הצארות ואין
צפשוטי הספור תועלת ולא כצוד גדול
ליצחק והוא ואציו עשו אותם צשוה אצל יש

רמב"ן

מאיר האמת

[וחין (ד) לעילא דאיהו עלמא עלאה חי לגבי עלמא
תתאה ועלמא תתאה בגינייה קיימא ונהרא.
תרגום: פתח ואמר, "מעייין גנים באר מיס
חיים ונוזלים מן לבנון". הפסוק הזה נתבאר, אבל
הנה פרשוהו, "מעייין גנים" זה אברהם. "באר מיס
חיים" זה יצחק. "ונוזלים מן לבנון" זה יעקב. "באר
מיס חיים" זה יצחק, היינו שכתוב "וישב יצחק עם
באר לחי רואי". ומה הבאר, זו השכינה. "לחי", זה
חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד
אותם. חי הוא בשני עולמות, חי למעלה שהוא
העולם העליון, חי כלפי העולם התחתון, ובשבילו
העולם התחתון קיים ומאיר.

ועי' ח"ג (רסו ע"א): עד דהוו אזלי אמר
רבי אבא מאי דכתיב אותי עזבו מקור מיס חיים
לחצוב להם בארות וגו' אותי עזבו דא הוא מאן
דמשקר באת רשימא קדישא ובמה משקר ביה
דעייל ליה ברשותא אחרא כד"א ובעל בת אל נכר
דאקרי בורות נשברים דהא עמיין עובדי עכו"ם
אקרו בורות נשברים ודישראל אקרי באר מקור
מייס חיים דא רשותא קדישא מהימנותא קדישא
ואקרי באר מבועי דמיין צלילין נפקין ונזליין מנה
כד"א ונוזלים מן לבנון ונוזלים מתוך בארך וכתוב
מעין גנים באר מיס חיים סטרא אחרא אקרי
בורות נשברים אשר לא יכילו המים (ס"א מהו
אלא ההוא וכו').

תרגום: עד שהיו הולכים אמר רבי אבא מה
זה שכתוב אותי עזבו מקור מיס חיים לחצוב להם
בארות וגו' אותי עזבו זהו מי שמשקר באות הרושם
הקדוש ובמה משקר בו שמכניסו ברשות אחרת כמו
שנאמר ובעל בת אל נכר שנקראת בורות נשברים
שהרי עמים עובדי עובדי כוכבים ומזלות נקראו
בורות נשברים. ושל ישראל נקראת באר מקור מיס
חיים זו הרשות הקדושה האמונה הקדושה ונקראת
באר נובעת שמים צלולים יוצאים ונוזלים ממנו כמו

יושב אהל לא כתיב אלא ישב אהלים תרי דאחיד
להאי ואחיד להאי אוף הכא כתיב והבריה התיכון
בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה דאחיד
להאי ואחיד להאי.

דתנינן מאי איש תם כתרגומו שלים שלים
מכלא שלים לתרין סטריין לעתיקא קדישא ולזעיר
אנפיין שלים לחסד עלאה ולגבורה עלאה ואשלים
להאי ולהאי.

תרגום: שנינו אמר רבי שמעון והבריה
התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה
זהו יעקב הקדוש השלם כמו שבארנו שכתוב ויעקב
איש תם יושב אוהלים לא כתוב יושב אוהל אלא
יושב אוהלים שנים שאוחז את זה ואוחז את זה. אף
כאן כתוב והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן
הקצה אל הקצה שאוחז את זה ואוחז את זה.

ששנינו מהו איש תם כתרגומו שלם שלם
מהכל שלם לשני צדדים לעתיקא קדישא ולזעיר
אפיין שלם לחסד עליון ולגבורה עליונה ומשלים
לזה ולזה.

עי' זהר (ח"א קסו ע"ב): רבי אבא אמר כתיב
ביה ביעקב (שם כה כז) איש תם יושב אהלים גבר
שלים בגין דאיהו יתיב בתרין משכנין עלאין
ואשלים להאי גיסא ולהאי גיסא.

תרגום: רבי אבא אמר כתוב ביעקב "איש תם
יושב אוהלים" גבר שלם משום שהוא יושב בשני
משכנים עליונים והשלים לצד זה ולצד זה.

ח. עי' זהר (ח"א קלה ע"ב): פתח ואמר (שיר ד טו)
מעין גנים באר מיס חיים ונוזלים מן לבנון האי קרא
אתמר אבל הא אוקמוה מעין גנים דא אברהם באר
מיס חיים דא יצחק ונוזלים מן לבנון דא יעקב באר
מיס חיים דא יצחק היינו דכתיב (בראשית כה יא)
וישב יצחק עם באר לחי ראי ומאי באר דא שכינתא
לחי (ראי) דא חי העולמים צדיק חי העולמים ולית
[לאפרשא] [לאתפרשא] לון חי הוא בתרי עלמין

אחשורוש צתחילת מלכותו כתצו שטנה על יושבי יהודה וירושלם וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריצוהו וגלו ממנו גלות רעה והשלישי קרא רחובות^ט הוא הצית העמיד שיצנה צמהרה צימינו והוא יעשה צלא ריצ ומצה והאל ירחיב את גבולנו כמו שנאמר (דברים יט ט) ואם ירחיב

חיים כמו שאמר (ירמיה ז יג) מקור מים חיים את ה' וקרא הראשון עשק ירמוז לצית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריצוהו והשני קרא שמה שטנה שם קשה מן הראשון והוא הצית השני שקרא אותו כשמו שכתוב צו (עורא ד ו) וצמלכות

מאיר האמת

וברייתא איהי שפחה לה מלבר ואלין תרין סמכין לה לברתא דמלכא בגלותא משנה וברייתא. ואית שפחה בישא דאתקריאת שטנה הה"ד ויקרא את שמה שטנה אתתא דנחש דאיהו שטן ודא איהי מחלוקת וקושיא ועלה אתמר (שמות א יד) וימררו את חייהם בעבודה קשה דודאי דא איהו קושיא בחומר דא קל וחומר דא נחש עקלתון מחלקת זמנא איהו קל בשעבודא דישראל כד חובין קלין עלייהו וזמנא דאיהו חמור כד ומסטרא דיליה תכבד העבודה.

תרגום: בראשית ברא ששה צדדים של אסור והתר כמו שאמרנו ועליו נאמר ועתה יגדל נא כח אדני^י והיא עשרים ושמונה האותיות של מעשה בראשית בזה (שהוא) עשרים ושמונה תלמידי חכמים ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליה שהיא הלכה למשה מסיני קבלה למשה מסיני ומשה בגללה בזמן שאמר לו הקדוש ברוך הוא אין שלום בעירך אמר ועתה יגדל נא כח אדני^י והיא התלמוד שנאמר למשה משה קבל תורה מסיני המשנה השפחה שלה זו נעשתה להלכה שהיא בת המלך הלבוש ובת המלך היא בת קול מבפנים והבריתא היא שפחה לה מבחוץ ואלו שני התומכים אותה את בת המלך בגלות משנה ובריתא.

ויש שפחה רעה שנקראת שטנה זהו שכתוב ויקרא את שמה שטנה אשת הנחש שהוא השטן וזוהי מחלקת וקשיה ועליה נאמר וימררו את חייהם בעבדה קשה שודאי זוהי קשיה בחמר זהו קל וחמר זה נחש עקלתון מחלקת פעם הוא קל בשעבוד של ישראל כשהחטאים קלים עליהם ופעם שהוא חמור כד ומהצד שלו תכבד העבדה.

ועיי"ש בהגר"א: דמשנה כו' דברייתא כו' - דבת מלך הלכה למשה מסיני הוא באצילות ומשנה הוא אמה דילה בבריאה דשלטא בימי יהושע וברייתא במט"ט ושפחה שטנה הוא בעשיה.

שנאמר "ונזולים מן לבנון" ו"ונזולים מתוך בארץ" וכתוב "מעייץ גנים באר מים חיים" הצד האחר נקרא בארת נשברים אשר לא יכלו המים (מהו אלא ההוא וכו').

ועי' תיקו"ז (צט ע"ב): ורזא דמלה מעיץ גנים באר מים חיים ונזולים מן לבנון מעיץ דא חכמה כתר איהו אמון מופלא דבעא לנטעא אילנין בגנתא אסתכל בכל גנתא ולא אשכח תמן מבועא דמיא מה עבד אמר אפיך מעיץ ולבתר אטע גן ואתרבי אילנא ובגיין דא מעיץ גנים בקדמיתא אדכיר מעיץ ולבתר גנים ודא ג"ן סדרים דאורייתא וכמה דאית גן לתתא הכי אית ג"ן לעילא והאי מעיץ איהו במוחא גופא ענפין דיליה דרועין ורגלין ונזולים מן לבנון דא לבא (נ"א לבנ"ה) דאיהי דל"ת דלה בגלותא ועלה אתמר יזל מים מדליו.

תרגום: וסוד הדבר מעיץ גנים באר מים חיים ונזולים מן לבנון מעיץ זה חכמה כתר הוא אמון מפלא שרצה לנטע אילנות בגן הסתכל בכל הגן ולא מצא שם מעיץ מים מה עשה אמר אוציא מעיץ ואחר כך אטע גן ומתגדל האילן ולכן מעיץ גנים בראשונה הזכיר מעיץ ואחר כך גנים וזה חמשים ושלשה הסדרים של התורה וכמו שיש גן למטה כך יש גן למעלה והמעין הזה הוא במח האילן הגוף ענפיו הזרועות והרגלים ונזולים מן לבנון זה הלב (לבנ"ה) שהיא דל"ת דלה בגלות ועליה נאמר יזל מים מדליו.

ט. עי' תיקו"ז (קעא ע"ב): בראשית ברא שית סטרין דאיסור והיתר כדקאמרן ועליה אתמר ועתה יגדל נא כח ה' ואיהי כ"ח אתון דעובדא דבראשית בהאי כ"ח תלמידי חכמים ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליה דאיהי הלכה למשה מסיני קבלה למשה מסיני ומשה בגינה בזמנא דאמר ליה קודשא בריך הוא אין שלום בעירך אמר ועתה יגדל נא כח ה' ואיהי תלמוד דאתמר למשה משה קבל תורה מסיני משנה שפחה דילה דא אתעביד להלכה דאיהי ברתא דמלכא לבושה וברתא דמלכא איהי בת קול מלגאו

קעה האמת בראשית כו לג דרכי
פרשת תולדות

ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעמיד וכתיב צנית השלישי (יחזקאל מא ז) ורחצה ועצמה למעלה ופרינו צרף שכל העמים יעצדוהו שס אחד'.

כז לג) וַיַּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדוֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֲפֹאֵה הוּא הַצֶּדֶק צִיד וַיָּבֵא לִי וְאֶכֶל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּאָה וְאֶבְרַכְהוּ גַם בְּרוּךְ יְהוָה:

והנבון צעני שהוא לשון הווה יאמר מי איפוא הוא הצד אשר יהיה יכול לרמותי שאצרכהו וגם שיהיה צרוך על כל פנים כי ידעתי כי צרוך הוא או טעמו וגם צרוך יהיה על כרחי שאי אפשר לי להעציר הצרכה ממנו כי מאז שצרוך אותו ידע צרות הקדש שחלה צרכו עליו^א.

אין דרך המרד חרדה גדולה עד מאד וועק מי הוא אשר רמני לצרוך אותו שישלים צעקתו לאמר מיד גם צרוך יהיה הצל היה ראוי שיקללו ועוד כי היה עשו וועק עליו לאמר ולמה מצרכהו עמה אצי ואין יאמין עשו כי צמרמה היה מתחלה צראותו כי עמה יצרוך אותו צרנו^ו.

רמב"ן

מאיר האמת

מנוחתו שהרי באותו זמן לא ימצא דין בעולם לכן הכל מתקיים על מקומו בקיום שלם כמו שנאמר לא ירגו עוד ולא יסיפו בני עולה לעונותו וגו'. י"א. ע"י זהר (ח"א קמד ע"א): תא חזי בשעתא דעאל עשו עאל עמיה גיהנם אודעזע יצחק ודחיל דכתיב (שם לג) ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד כיון דכתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה די מהו גדולה עד מאד אלא דלא הוה דחילו ואימתא דנפל עליה דיצחק רבתא מיומא דאתברי ואפילו בההיא שעתא דאתעקד יצחק על גבי מדבחא וחמא סכינא עליה לא אודעזע כההיא שעתא דעאל עשו וחמא גיהנם דעאל עמיה כדין אמר בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה (שם) בגין (דחמאת) [דחמית] שכניתא דאודי על אינון ברכאן.

תרגום: בא וראה בשעה שנכנס עשו נכנס עמו גיהנם ויצחק הזדעזע ופחד שכתוב "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד". כיון שכתוב "ויחרד יצחק חרדה גדולה" די מה זה "עד מאד" אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא ואפילו בשעה ההיא שנעקד יצחק על גבי המזבח וראה סכין עליו לא הזדעזע כשעה ההיא שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר "בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה" משום (שראתה) שראיתי שכנינה שמודה על אותן הברכות. דבר אחר יצחק אמר "ואברכהו" יצא קול ואמר "גם ברוך יהיה".

י. ע"י זהר (ח"ב רלד ע"א): וכלא ברזא דקו המדה וקנה המדה בההוא מדידו דיחזקאל בגין דאיהו ביתא לאתקיימא (נ"א בגין דא ההוא ביתא לא אתקיימא) באתריה באינון כותלין באינון שורין באינון פתחין באינון דלתין בגין למהוי כלא במדידו. אבל לזמנא דאתי משחתא ההוא מה כתיב בה (יחזקאל מא ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה בשעתא דישרי למבני ביה האי קנה המדה סלקא לעילא לעילא לארכא ולפתיא למהוי אתפשטותא דביתא בכל סטרין ולא ישגחון עליה לביש כמה דאוקמוה דכתיב (זכריה ט א) ודמשק מנוחתו דהא בההוא זמנא דינא לא ישתכח בעלמא בגין כך כלא אתקיים על קיומיה בקיומא שלים כמה דאת אמר (ש"ב ז י) לא ירגו עוד ולא יוסיפו בני עולה לעונותו וגו'.

תרגום: והכל בסוד של קו המדה וקנה המדה באותה מדידת יחזקאל משום שהוא בית להתקיים (משום זה הבית לא התקים) במקומו באותם כתלים באותן חומות באותם פתחים ובאותן דלתות כדי להיות הכל במדידה. אבל לעתיד לבא מה כתוב באותה המדה ורחבה ונסבה למעלה למעלה בשעה שיתחילו לבנותה קנה המדה הזה עולה למעלה למעלה לארך ולרחב שתהיה התפשטות הבית לכל הצדדים ולא יסתכלו עליה לרע כמו שבארוה שכתוב ודמשק